Ut adæquatè ſatisfaciamus huic objectioni, diligenter indaganda eſt mens Ariſt. in illis text. & quo pacto procedit; primò igitur in text. 2. quærit, an definitio, & demonſtratio ſint de eadem re; & negativè reſolvit, quia demonſtratio eſt accidentis complexi, & affirmativè, vel negativè concludit, definitio eſt eſſentiæ, incomplexi, nec affirmat, aut negat, imò pro principio inſervit demonſtrationis. Deindè à text 3. uſque ad 8. diſputativè quærit, an definitio ſit demonſtrabilis; & pro parte negativa arguit; tum quia non eſt demonſtrabilis ſyllogiſmo reduplicante (ſcilicet in quo medium aſſumatur in præmiſſis cum hac reduplicatione *in quid*, quod requiritur, ut poſſit deindè concludi in quid majus extremum de minori) nam in min. peteretur principium, quatenus medium diceretur *in quid* de ſubjecto, cujus tamen quidditas queritur, nec medium eſſet in demonſtrabile de ſubjecto; tum quia nequit demonſtrari diviſione, nam iſte modus diſcurrendi non eſt à priori, nec neceſſariò illativus, & minor eſſet probanda, quare ille ſyllogiſmus non eſſet demonſtratio; tum quia non eſt demonſtrabilis per definitionem definitionis, ut oratio indicans hominem per eſſentialia eſt definitio illius, animal rationale exprimit hominem per eſſentialia, ergo &c. nam in min. petitur principium; idem enim eſt eſſe definitionem, & exprimere rem per eſſentialia; tum quia nequit oſtendi per definitionem contrarii, nam procederet ex æquè ignotis, & poſſit dari circulus, & alias rationes adducit pro hac re.

45 Deindè à text. 8. incipit propriam aperire ſententiam, & in illo text. primò diſtinguit de cauſa, quod quædam eſt eadem, quædam eſt alia, ideſt quædam eſt intrinſeca, quædam extrinſeca, & hæc vel eſt demonſtrabilis, ideſt poteſt demonſtrationi inſervire, & ſic poterit eſſe medium, quo demonſtretur *quid eſt*, ſeu definitio, & ſubdit, quod hæc non eſt demonſtratio, ſed ſyllogiſmus topicus, ſubjungit poſtea alium medium, quo contingit ſcire *quid eſt*, nempe cum ab effectu per ſe demonſtrando *ſi eſt*, ſimul devenimus in cognitionem *quid eſt*, ut omne aſtrum patiens interpoſitionem terræ eclypſatur, Luna patitur interpoſitionem terræ, ergo eclypſatur quo ſyllogiſmo ſcitur *ſi eſt* eclypſis, & *quid eſt*, & *propter quid*; in fine deindè hujus textus, & initio ſequentis veluti epilogat, quæ docuerat, & quod non poſſit oſtendi *quid eſt*, quando non habet cauſam aliam ideſt extrinſecam, quando tamen ipſam habet, poſſit demonſtrari, ſed logico ſyllogiſmo; addit ulterius diviſiones quaſdam definitionis, & præcipuè in tex. 10. ait, quod quædam definitio eſt principium demonſtrationis, quædam concluſio, quædam à demonſtratione ſola poſitione terminorum differens: & tandem in fine hujus tex. excludit, *Manifeſtum igitur ex dictis & quomodo eſt ipſius quid eſt demonſtratio, & quomodo non eſt, & quorum eſt, & quorum non eſt.*

46 Ex his colligitur primò, Ariſt. *quid eſt* accepiſſe, prout quid completum ex omnibus cauſis intrinſecis: 2. ſi habet cauſam extrinſecam, poſſe demonſtrari, 3. hunc ſyllogiſmum appellaſſe logicum, & demonſtrationem, quod debet exponi comparativè ſcilicet in ordine ad potiſſimam demonſtrationem dicitur ſyllogiſmus logicus, ſed quia eſt ſyllogiſmus certus, evidens, & per cauſam, erit demonſtratio *propter quid*, ex quo magis confirm. ultima pars noſtræ concl. in hoc ſenſu explicari poteſt in 6. Met. Nec aliud voluit Scot. aſſerere, ſumpſit enim *quodquid eſt*, reduplicativè, ideſt ut perfectè explicat quidditatem rei ſecundum omnia prædicata eſſentialia, & hoc pacto negat poſſe probari à priori per alias cauſas intrinſecas, & demonſtratione potiſſima, in qua, inquit, ſemper eſt ſuppoſitum, & medium. Verum eſt ibi Scot. potius recitare ſunt. Expoſitoris, quam ſuppreſſo nomine authoris ibi innuit, quam propriam mentem declarare, undè negat materiam eſſe cauſam formæ, & conſequenter *quodquid* formale poſſe demonſtrari per *quodquid* materiale, & tamen potius oppoſitum eſt verum, ut cum eodem Scot. oſtendimus diſp. 5. Phyſ. q. 3. art. 2. & 3. eodem modo exponi poteſt in Met. cit.

Secundo ad idem argum. ratione. Tum quia peteretur principium, nam in minori medium deberet de ſubjecto prædicari in quid, quod enim *quodquid eſt* poteſt per aliquod accidentale demonſtrari, & ſic ſupponeretur in min. *quid eſt* ſubjecti, quod quæritur in concl. peteretur etiam principium in majori, quia majus extremum prædicaretur de medio *in quid*, & tunc ut ſit vera prædicatio, medium debet ſupponere pro ſubjecto concl. & ſic major non differret à concl. quæ ratio eſt Ariſt. Tum 2. prædicatum in concl. demonſtrativa debet eſſe accidens ex 2. Poſt. cap. 2. ergo nequit eſſe definitio. Tum 3. definitio non poteſt prædicari, niſi de definito, ac ſi demonſtraretur, deberet de medio prædicari. Tum 4. omnis definitio immediatè competit definito, maximè ſi datur per cauſas intrinſecas, ergo quælibet eſt indemonſtrabilis. Tandem ſequitur, hanc demonſtrationem, per quam ſcitur ſubſtantia, nobiliorem eſſe potiſſima, per quam ſcitur accidens.

47 Reſp. neg. ſeq. non enim in min. petitur principium, quia non eſt eadem definitio, quæ eſt medium, & quæ concluditur, neque in majo. nam in majori medium ſupponit pro ſubjecto diſtinctè cognito, ſeu pro definitione ipſius, in concluſione verò ſubjectum ſupponit pro ſe confusè cognito, ſicut univerſaliter definitio, & definitum differunt, non enim ſunt termini ſynonimi, & hæc differentia ſufficit, ut ſint diſtincti termini, & ne principium petatur, ut diximus diſp. 1. qu. 4. art. 2. nec authoritas Ariſt. urget, nam ibi diſputativè loquitur, ut ipſemet ſe declarat. Ad 2. ibi eſt ſermo de demonſtratione potiſſima, in qua ſemper paſſio eſt majus extremum. Ad 3. negat. aſſumptum, nam una definitio poteſt de altera dici, ut ſyllogiſmus conſtans ex veris, primis, & immediatis, &c. eſt faciens ſcire. Ad 4. aſſumptum eſt verum in eodem genere, ut definitio materialis eſt immediata in genere materialis cauſæ; vel ut ait Doctor hìc, & quælibet eſt immediata immediatione ſubjecti, quia inter ipſam, & definitum nihil mediat, cui prius conveniat definitio, non tamen quælibet eſt immediata immediatione cauſæ.

Ad 5. quamvis ex illo capite poſſit perfectior dici demonſtratio concludens definitionem, quam concludens paſſionem, tamen objectum ſcientiæ eſt concluſio, ut à principiis dependens, hinc quia principia potiſſima nata ſunt gignere certiorem, & magis neceſſariam notitiam, quàm principia demonſtrationis *propter quid*, idcircò abſolutè illa erit demonſtratio potiſſima, quæ facit ſcire paſſionem.

QUÆSTIO III.

De præmiſſis Demonſtrationis.

48 UT præmiſſas Demonſtrationis declaremus, ipſarum conditiones erunt expendendæ. Ariſt. 1. Poſt. c. 2. quaſdam conditiones aſſignat præmiſſarum, quaſdam verò cap. 4. & præcipuè locutus eſt de demonſtratione *propter quid;* conditiones ſunt iſtæ, ut ſint veræ, primæ, & immediatæ priores, notiores, cauſæ concluſionis, propriæ, neceſſariæ, de omni per ſe, de prædicato univerſali, ſecundum quòd ipſum, & primò; de quibus multa diximus 2. p. Inſtit. tract. 1. idcircò, quæ ſatis ibi expoſita fuerunt hìc prætermittemus; ſic ſe habet prima conditio, quod ſint veræ; ſecunda tamen conditio exactius erit inveſtiganda; quapropter in duos art. hanc quæſtionem dividemus, in primo agemus de primitate, & immediatione præmiſſarum, in 2. de cœteris conditionibus. Sed prius interim corrigendus eſt patentiſſimus error Ovuied. controv. 10. Log. punct. 4. nu. 6. ubi ait opus non eſſe demonſtrationem conſtare ſemper propoſitionibus, quæ ſunt per ſe, ut patet, inquit, in hac demonſtratione Omne progreſſivum eſt vivens, omnis homo eſt progreſſivus, ergo omnis homo eſt vivens, in qua minor non prædicatur per ſe de ſubjecto, quia progreſſivum non eſt propria paſſio hominis, ſed animalis. Profectò in hoc puncto omninò hallucinatur Ov. nam Ariſ. 1. Poſt. c. 4. diſertè docet perſeitatem eſſe quendã neceſſitatis gradum, qui reperiri debet in propoſitionibus demonſtrationem intrantibus, adeoquòd ſi propoſitio non ſit in aliquo dicendi modo ex quatuor, quos ibi aſſignat, ſit prorſus inepta ad demonſtrationem conſtituendam, ut ſatis probatum eſt 2. par. Inſt. tract. 1. & in demonſtratione, quam Ovuied. adducit, falſum eſt illam minorem non eſſe propoſitionem per ſe, & prædicatum ejus non per ſe de ſubjecto prædicari, ſcilicet, progreſſivum de homine, nam per primam regulam anteprædicamentalem quicquid per prædicatur de ſuperiori, & inferiori quoque neceſſe eſt prædicari, undè ſi progreſſivum de animali prædicatur per ſe, ut ejus adæquata paſſio, etiam de homine per ſe prædicari debet, licèt non primò, & adæquatè, ſeu ſecundum quod ipſum, itaque hoc exemplum minimè probat illam minorem non eſſe propoſitionem per ſe, ſed probat tantùm non eſſe ſecundum quod ipſum, qui erat ultimus gradus neceſſitatis in propoſitionibus loc. citat. ab Ariſt. aſſignatus, neq; cum gradu perſeitatis confundi debet, licèt enim non omnis propoſitio ſecundum quod ipſum ſit quoque per ſe, non tamen è contrà, nam dari poteſt propoſitio, quæ ſit per ſe, licet non ſecundùm, quod ipſum, & talis eſt omnis propoſitio, in qua paſſio ſuperioris prædicatur de inferiori.

ARTICULUS I.

Explicatur primitas, & immediatio præmiſſarum, ubi de propoſitione per ſe nota.

SUpponimus ex 2. p. Inſt. tract. 1. cap. 4. primitatem, & immediationem non eſſe duas conditiones præmiſſarum, ſed unam, & nil aliud ſignificare, quàm præmiſſas debere eſſe indemonſtrabiles per aliud medium à priori, & in eodem genere, & conſequenter quod ſeipſis cognoſcantur, undè per ſe notæ dici ſolent; hinc orta eſt celebris illa difficultas inter veteres cum Scotiſtas, tum Thomiſtas, tum Nominales, quid ſit propoſitio per ſe nota, quæ difficultas re vera eſt ferè de nomine, ut Recentiores advertunt, & P. Faber. theor. 7. quapropter breviter erit explicandum prius, quid ſit propoſitio per ſe nota in ſententia Scoti, deinde quo pacto hæc conditio competat præmiſſis demonſtrationis.

49 Circa primam partem difficult. not. ex Lich. ideſt d. 2. quæſt. 2. quod in propoſitione per ſe nota ly *per ſe* non ſumitur, ut diſtinguitur contra per accidens, quaſi quod eſſe notum dicatur de aliqua propoſitione in aliquo modo dicendi per ſe, ſed ut diſtinguitur contra per aliud, itaut illa ſit propoſitio per ſe nota, quæ non habet evidentiam ab alio; hinc definitur à Scot. 1. d. 2. quæſt. 2. A, eam eſſe, *quæ ex terminis propriis, qui ſunt aliquid ejus, ut ſunt ejus, habent evidentem veritatem*; ex quo deducitur non excludi cognitionem terminorum, quia inquit Doct. impoſſibile eſt, aliquam propoſitionem cognoſci terminis illius ignoratis, nam ſecunda operatio intellectus præſupponit primam, undè dicebat Ariſt. 1. Poſt. 6. principia cognoſcimus, inquantum terminos cognoſcimus; & multò minus excludi debet potentia intellectiva per ly *per ſe*, quia

quia notitia neceſſario eſt ab intellectu; quare quod excluditur, eſt omne aliud, per quod tamquam per medium moveatur intellectus ad eiiciendum aſſenſum in propoſitionem illam, ſed ſtatim ac apprehendit terminos illius propoſitionis, vi talis apprehenſionis cognoſcat evidenter connexionem inter illos & idcirco ait habere evidentiam ex terminis propriis, addit, *ut ſunt ejus*, ideſt quando concipiuntur in eo ſenſu, in quo ponuntur integrare propoſitionem illam; nam termini poſſunt diverſimodè eandem rem ſignificare, ſcilicet, confusè, vel diſtinctè; ut ſunt definitio, & definitum, definitio enim diſtinctè ſignificat, quod definitum confusè repræſentat ex dictis diſp. 1. q. 4. art. 2. vult ergo Doct. quod illa ſit propoſitio per ſe nota, cui aſſentit intellectus vi apprehenſionis terminorum ipſius cognitorum modò, quo propoſitionem componunt, ita ut ſi terminus confusè repræſentat, ex cognitione confuſa ipſius moveatur intellectus ad aſſenſum, ut in hac propoſitione *Omne totum eſt maius ſua parte*, ſi diſtinctè, ex cognitione diſtincta eliciat judicium non autem erit propoſitio per ſe nota, ſi ex termino confusè ſignificante conſtaret, tamen ut aſſentiret intellectus, eſſet neceſſe, quod diſtinctè conciperet ſignificatum illius termini; ut ſi aliquod prædicatum evidenter concipiatur convenire ſubiecto ex cognitione diſtincta definitionis, non ſufficeret autem cognitio confuſa definiti, propoſitio, in qua prædicatum diceretur de definito, non eſſet per ſe nota, quia indigeret, ut evidenter perciperetur, alio termino, ſcilicet, definitione, qui non eſſet terminus ipſius, cùm ſit diverſus à definito; ex dictis diſp. cit. contra Thomiſtas, eſſetque per illud nota.

50 Hinc non rectè Poſnan. aſſerit in ſent. Doct. requiri ad propoſitionem per ſe notam, ut ſemper ex cognitione diſtincta terminorum debeat moveri intellectus ad aſſenſum propoſitionis, itaut nulla ſit propoſitio per ſe nota, quæ ex terminis confusè ſignificantibus conſtat. Hoc enim eſt contra ipſum Scot. cit. & contra Scotiſtas ferè omnes, ut Lic. Tat. Bar. Fabrum, Sminſich. Vulpes, & alios clare enim Doct. ibi ait, propoſitionem illam eſſe per ſe notam, ſi ex cognitione confuſa terminorum ſtatim evidenter appareat illorum connexio, abſque eo quod diſtinctè cognoſcantur; immò ſubdit, quod propoſitio, quæ eſt ſe nota terminis confusè conceptis, eſt etiam per ſe nota terminis diſtinctè cognitis, non tamen è contra neceſſum eſt propoſitionem per ſe notam, terminis diſtinctè perceptis, eſſe talem, ſi confusè accipiantur. Hæc tamen doctrina clarior apparebit, ſi dubia, & objectiones adverſariorum diſſolverimus.

Primò igitur dubitari poteſt ex Caiet. dicente, quod cum prima paſſio prædicatur de definito, quamvis illa propoſitio poſſit per definitionem probari, adhuc erit per ſe nota, ſaltem ſecundum, ſe licet non quoad nos, quia definitio, & definitum, quamvis quoad nos differant, non tamen ſecundum rem; Attamen hæc opinio exploſa manet ex dictis diſp. cit. ubi oſtendimus definitionem, & definitum non differre ſolùm ratione ratiocinante, ſed ex fundamento in re, & per conſequens nec ſecundum rem erit per ſe nota, ſed demonſtrabilis demonſtratione potiſſima, quæ eſt à priori, & per cauſam, non quidem in cognoſcendo tantum, ſed etiam in eſſendo, ergo non ſolum quoad nos erit demonſtrabilis, ſed etiam in ſe ſpectata, nam ordo cauſæ in eſſendo non attenditur ſolum penes noſtrum concipiendi modum, ut eſt ordo cauſæ in cognoſcendo, qui in demonſtratione à poſteriori reperitur, verum etiam in rebus ipſius; unde principia immediata dicuntur indemonſtrabilia ſecundum rem, & a priori, quamvis à poſteriori, & quoad nos demonſtrentur, ergo quælibet propoſitio à priori demonſtrabilis erit ſecundùm rem demonſtrabilis.

51 Secundò dubitari poteſt ex Mayr. eo, quia dantur multæ propoſitiones indemonſtrabiles, & conſequenter per ſe notæ; & tamen non ex apprehenſione terminorum, ut ſunt propoſitiones cognitę per ſenſum, ut nix eſt alba, ignis eſt calidus. Sed reſp. faciliter has propoſitiones propriè nec eſſe indemonſtrabiles, quia verè in nive datur cauſa per ſe albedinis, & in igne cauſa caloris, per quam demonſtratione *propter quid* ſuo modo poterit calor de igne, & albedo de nive demonſtrari; nec iſtas propoſitiones eſſe per ſe notas, quia non ex apprehenſione terminorum cognoſcuntur, ſed cognitione ſenſitiva, & experimentali, & conſequenter per aliud, non per ſe; unde cõmuniter negatur, propoſitionem aliquam contingentem eſſe per ſe notam, quia ex cognitione terminorum non percipitur ipſorum connexio, ſed per aliud extrinſecum: niſi velimus dicere eſſe per ſe notas, quatenus primò à ſenſibus percipiuntur, ut infra.

Tertiò dubitatur circa diviſionem propoſitionis per ſe notæ, nam Thomiſtæ ipſam dividunt in propoſitionem per ſe notam, & per ſe noſcibilem, vel in propoſitionem per ſe notam in ſe, & notam nobis: nota in ſe eſt, quæ nullum habet medium: quo poſſit probari connexio terminorum, tamen a nobis non cognoſcitur, niſi per aliquod medium extrinſecum, nota nobis, & in ſe eſt, cum nos apprehendimus connexionem illam vi terminorum, quæ adhuc eſt duplex, vel enim eſt nota omnibus tam inſipientibus, quam ſapientibus, vel ſapientibus ſolum, quo pacto Boet. in hebdom. diviſit communem animi conceptum, & Ariſt. 1. Top. cap. 3. diviſit problema.

52 Iſtæ diviſiones non approbantur à Scot. cit. nam prima non eſt bona diviſio, quæ ex membris omnino diſtinctis conſtare debet, eadem autem propoſitio dici poterit per ſe nota, cum eſt actu cognita, & per ſe noſcibilis, cum actu non cognoſcitur, quæ cognitio accidit propoſitioni. Secunda verò, ut ibi explicatur, nec valet, quia propoſitio non ſolum formalis, ſed etiam objectiva, ut propoſitio eſt, dicit ordinem ad intellectum: ergo ſi termini, ex quibus conſtat non ſunt apti ad cauſandum aſſenſum, non erit per ſe nota in ſe, quapropter omnis propoſitio in ſe nota per ſe, erit etiam nota nobis ſeu poſſibilis à nobis cognoſci, ſi termini conciperentur; at ſi nos cognitis terminis nõ cognoſcimur evidenter connexionem, ſignum evidens non ſufficere cognitionem illam, quam habemus de illis terminis, ſed requiri cognitionem perfectiorem, quæ erit diſtincta, illa autem erit confuſa, & conſequenter propoſitionem illam ex ſe non eſſe per ſe notam, quia ad ſui cognitionem requiri notitiam alterius propoſitionis ex terminis diſtinctè ſignificantibus conſtantem, ſicut enim terminus confusè ſignificans eſt diverſus à diſtinctè ſignificante eandem rem, ita propoſitiones ex illis compoſitæ. Nec eſt eadem ratio de communi conceptu, & problemate, nam iſta non dicunt, niſi propoſitiones probabiles, quæ non ex terminis immediate percipiuntur, ſed ex motivis, & rationibus probabilibus, unde rectè quædam ſunt notę omnibus, quedam ſapientibus tantum; prout magis; vel minus convincunt rationes; at propoſitio per ſe nota dicitur talis ex apprehenſione terminorum, & quia tam ſapientes, quam inſipientes, ut cognoſcant illam, neceſſario apprehendere debent terminos, qui ſtatim cauſant aſſenſum, ſequitur, omnem propoſitionem per ſe notam eſſe talem ſapientibus, & inſipientibus.

Idcirco recentiores Neotherici, ut Averſa, & Ruvius hanc diviſionem aliter explicant, ſcilicet quòd propoſitio per ſe nota in ſe, eſt, quæ conſtat terminis notioribus natura, per ſe nota nobis; quę ex terminis nobis notioribus componitur; & dicunt coincidere cum diviſione illa Ariſt. de notioribus natura, & nobis tradita 1. Poſt. c. 2. & 1. Phy. c. 1. Sed quamvis rectè dividat Ariſt. notiora nobis, & natura, quia quædam ordine naturæ prius nata ſunt concipi, quædam vero ordine doctrinæ dicuntur notiora nobis, quia facilius percipiuntur, ut ſunt ſenſibiliora ex dictis diſ. 1. q. 6. tamen in rigore loquendo propoſitio per ſe nota non poteſt conſtare ex notioribus nobis, quia; ut contra Mayr. diximus, non ſunt apti ad cauſandum aſſenſum ex propriis rationibus; ſed potius ex cognitione ſenſitiva, & experimentali intellectus aſſentit, ut in hac, nix eſt alba, quam etiam ipſi Adverſarii reſpuunt à ratione propoſitionis per ſe notæ licet deinde illam admittant, hæc ſatis de propoſitione per ſe nota, vide Faber theor 7. & 1. ſen. d. 14. c. 1. & alios Scotiſtas cit.

53 Circa alteram quæſiti partem, an præmiſſæ demonſtrationes debeant eſſe immediatæ, loquendo de demonſtratione *propter quid*, eſt una opinio, quod ambæ præmiſſæ debeant eſſe immediatæ, & indemonſtrabiles non ſolum virtualiter, ſed etiam formaliter; demonſtratio verò ſolum virtualiter, immediatis ſit demonſtratio *quia*. Alia eſt opinio, quod ſufficiat ad demonſtrationem *propter quid*, ex virtualiter, immediatis conſtare, dummodo demonſtrans ſciat reſolvere principia virtualiter immediata in formaliter indemonſtrabilia, ita docet Doct. 1. Ppſt. qu. 11. in fin. quamvis non ſe declaret expreſsè, an prima demonſtratio ſit *propter quid*, vel *quia*.

Res eſt facilis negotii, primò enim certum eſt ad demonſtrationem potiſſimam requiri, quod conſtet ex formaliter immediatis, & per ſe notis, cum enim in hac demonſtratione concludatur paſſio de ſubiecto per definitionem ſubiecti ex dictis qu. præc. iam tam maior, quam minor erunt immediatæ, in maior, namque paſſio dicitur de definitione, & in min. definitio de definito, quæ prædicata immediatè conveniunt propriis ſubiectis. Tum quia habere hæc principia dicit perfectionem ſcilicet independentiam, ergo huic demonſtrationi competet. At loquendo de demonſtratione *propter quid*, in communi utraque opinio eſt probabilis; prima videtur habere fundamentum in Ariſt. nam 1. Poſt. c. 2. probans hanc conditionem principiorum ait *ex primis autem indemonſtrabilibus, quoniam non ſciet non habens demonſtrationem ipſorum, ſcire enim quorum demonſtratio eſt, non ſecundum accidens habere demonſtrationem eſt*: quibus verbis videtur innuere principia non per accidens ſciri debere, hoc eſt non per aliud, ſed ſeipſis, & text. 30. docet ſubalternatam ſcientiam demonſtrare *quia* ex hoc, quod per principia ſolum virtualiter immediata procedit, ut explicuimus diſp. præc. qu. 4. art. 2. ad 1. princ. quo ſenſu declaravimus definitionem demonſtrationis traditam ab Ariſt. 1. Top. ſupra qu. 1. art. 1. in fin. & 2. p. Inſt. tract. 1. c. 4. Secunda verò opinio eſt ſatis probabilis, habetque ſuum fundamentum in Ariſt. nam in fine c. 2. docet aut omnia, aut quædam principia melius cognoſci concluſione, quia ſcilicet quędam dantur, quę demonſtratione cognoſcuntur, ſicut concluſio, & talis erunt principia, virtualiter immediata, nec obſcurè colligitur ex verbis cit. pro altera opin. dum ait *non ſciet non habens demonſtrationem ipſorum* ideſt ſi principia erunt mediata, oportet de ipſis habere demonſtrationem, aliter nulla eſſet ſcientia: quam opinionem ut magis Scoticam, & communem ſecuti ſumus 2. p. Inſt. trac. 1. c. 4. iuxta quam dici deberet definitionem traditam 1. Top. non eſſe demonſtrationis in communi ſed *propter quid* ſolum, ut innuimus ſupra qu. 1. art. 2. ad. 1. princip. ſimiliter ſcientiam ſubalternam ut ſic non demonſtrare, *quia* ſed *propter quid*, quod etiam tetigimus diſput. præc. q. 4. art. 2. reſpondendo ad 2. princ. in fine: in illis enim ſententiis, in quibus non adſunt rationes convincentes, non debemus determinatè alteram tantum partem ſequi.

54 Dubium tamen eſſe poteſt; an principiorum reſolutio debeat fieri uſque ad prima principia univerſaliſſima, ut ſunt principia metaphyſicalia, quæ dignitates appellari ſolent, itaut demonſtrans non ſolum debeat reſolvere ſuas concluſiones uſque ad principia propria in determinato genere, & immediata, ſed etiam uſque ad prima, & notiſſima, an verò ſufficiat reſolvere principia in propria, & determinata. Exquidem quòd neceſſario habens demonſtrationem ex principiis virtualiter immediatis; debeat habere notitiam principiorum formaliter immediatorum, à quibus illa eſſentialiter dependent, iam fusè oſtendimus diſp. pręc. q. 4. art. 2. Tum quia in cauſis eſſentialiter

ſubordinatis inferior non operatur, niſi actu concurrat ſuperior, ergo principia virtualiter immediata nequeunt cauſare ſcientificam concluſionem, ſi principia formaliter immediata, à quibus in hac cauſatione eſſentialiter dependent, actu non concurrerent. Dubium igitur eſt de primis, & univerſaliſſimis principiis, nam Ægid.Ven.in text.19.& alii affirmant.

Oppoſitum tamen eſt verius, nam etſi formaliter ignoraret aliquis illa principia, poſſet adhuc habere demonſtrationem peculiaris concl.ſi propria, & immediata principia illius cognoraret. Tum quia unica, vel ſaltem pauciſſimæ eſſent demonſtrationes potiſſimæ, tot ſcilicet quot eſſent iſta univerſaliſſima principia, quia omnia alia ab iſtis dependent, ergo non poſſent conſtituere demanſtrationem potiſſimam, de cuius ratione eſt habere principia independentia quoad cauſationem concl. Tum quia nec concl. nec principia peculiaris demonſtrationis quoad cognoſci pendet ex illis.

55 Dices dignitatem eſſe unum ex præcognitis ante demonſtrationem ex 1. Poſt. 2. Tum quia explicans text. 5. quæ ſint principia immediata demonſtrationis, illa dividit in dignitates, & poſitiones, ergo utraque cognoſci debent ante demonſtrationem. Tandem quia veritas omnium principiorum pendet à veritate dignitatum; ergo ad quamlibet demonſtrationem concurrere debent etiam univerſaliſſima principia. Reſp. quidam per dignitatem ibi exponunt principia propria, & immediata, ut diximus 2. p. Inſtit. tract. 1. cap. 1. ſi verò intelligantur univerſaliſſima principia, vel eſt ſermo de præcognitis ante omnen ſcientiam, vel ſi de peculiari demonſtratione loquatur, præcognoſci debent non formaliter, ſed habitualiter, ut ſcilicet non adſit cognitio oppoſita in intellectu: vel ſi adhuc formalis cognitio ipſorum præexigatur ad demonſtrationem, hoc erit, non quia requirantur ad cauſandam concluſionem, ſed tantum, quia ſi à protervo negarentur propria principia, nonniſi per illa univerſaliſſima probarentur demonſtratione ducente ad impoſſibile; tum quia etiam in propriis principiis includuntur contracta, nam ſi verum eſt *quodlibet, aut eſſe, aut non eſſe*, verum quoque erit hominem vel eſſe, vel non eſſe animal rationale, & conſequenter, ſiquis ſcit hominem eſſe rationalem eſſe verum, ſcit quoque oppoſitum eſſe falſum, & hoc eſt, quod aliqui dicunt principia univerſaliſſima includi virtualiter in qualibet demonſtratione. Ad 2. ibi loquitur de dignitate largè, ut dicit principia cujuslibet ſcientię, in qua dantur propriæ dignitates, ut eſt locutus text. 25. vel loquitur de demonſtrationibus mathematicis, quorum multæ ex talibus principiis integrantur: vel tandem quia dignitates ingrediuntur quamlibet demonſtrationem contractæ per terminos ſpeciales. Ad 3. patet ex dictis.

56 Hanc immediationem hucuſque explicatam convenire diximus demonſtrationi à priori, & per cauſam; cœterum ſi de demonſtratione *quia*, & ab effectu loqui velimus, ipſa quoque debet habere ſua immediata principia, quibus cognitis, quietatur intellectus, nec ultra progreditur inquirendo in tali ordine cognitionis, aliter vel daretur proceſſus in infinitum, vel concluſio non eſſet ſcientifica; hæc autem immediatio non eſt eiuſdem rationis cum præcedenti, nam quæ convenit demonſtrationi à priori, debet reperiri in principiis ſe ipſis evidentibus, & non per alia propria, at immediatio requiſita ad demonſtrationem a poſteriori debet ineſſe in principiis evidentibus non per alia principia in ordine cognitionis à poſteriori, aliter non eſſent immediata, & talis eſt immediatio illarum propoſitionum, quæ à cognitione ſenſitiva dependent, à ſenſibus enim omnis noſtra cognitio originem ducit, quæ propoſitiones, quamvis ſint mediatæ, & demonſtrabiles à priori, ſunt tamen à poſteriori indemoſtrabiles; ut cum Scot. in 1.d.3.q.4.E. diximus ſup.q.1.ar.2.ad.2. & ſi in hoc ſenſu Thomiſtæ intelligunt propoſitionem per ſe notam quo ad nos, poteſt admitti ipſorum opinio, ut ſupra oſtendimus.

ARTICULUS II.

Cætera conditiones dilucidantur.

57 Tertia conditio eſt, quòd ſint *priores*, quæ præmiſſæ referuntur ad concluſionem, nam aliquid dicitur primum per negationem prioris, dicitur prius per habitudinem ad poſterius, unde aliqua propoſitio eſt prima, quia non habet aliam priorem, non ob id tamen erit prior reſpectu alicuius concluſionis, ut notat Scot. 1. Poſt. q.11. ſic *Omne totum eſt majus ſua parte*, dicitur prima, non eſt tamen prior reſpectu huius concl. omnis homo eſt riſibilis, quia non dicit habitudinem ad illam tanquam ad ſuum poſterius. Dicuntur etiam præmiſſæ priores, quia cum cauſent concluſionem, præcedunt ipſam ex dictis diſp. 11. qu. 4. quæ conditio ſic explicata convenit etiam præmiſſis demonſtrationis *quia*, nam iſtæ quoque dicuntur cauſæ concl. in cognoſcendo. Ariſt. autem intelligit de prioritate cauſæ etiam in eſſendo, quo pacto ſolùm præmiſſis demonſtrationis *propter quid*, convenit.

Quarta conditio eſt, quod ſint *notiores*, occaſione huius oritur dubium, an præmiſſæ debeant eſſe notiores natura, vel nobis, ſolet enim diſtingui, quòd aliquid eſt notius natura, quia in ſe eſt perfectius, & independens, & conſequenter prius aliquid eſt notius nobis, quod ſcilicet; facilius cognoſcitur à nobis, quia propinquius eſt ſenſibus, vel aliqua alia cauſa; circa quam diviſionem de qua vide d. 5. Met.q.9, art.2. eſt not. quod quamvis Ariſt. 1. Poſt. 5. dicat non eſſe eandem nota nobis, & natura, tamen hoc aſſeruit, quia plerumq; id accidit, verùm poteſt evenire; ut quod eſt notius natura; ſit etiam notius nobis, cum ſcilicet facilius cognoſcitur cauſa, quam effectus, ut eſt de Sole reſpectu influentiarum. Cùm igitur præmiſſæ dicuntur notiores, quia loquitur Ariſt. de demonſtratione *propter quid*, quæ ex cauſis procedit, intelligi debet de notioribus natura, quæ quandoq; ſunt notiora nobis; demonſtratio autem, *quia*, cum ſolum procedit ab effectu, eſt ex notioribus nobis ad notiora natura.

58 Rurſus advertendum; quod præmiſſa per hanc conditionem dicuntur notiores concluſione, ideſt magis, & perfectius notæ, quæ major perfectio tripliciter poteſt contingere, vel in certitudine, vel in evidentia, vel in graduum intentione, certitudo eſt firma adhæſio intellectus oppoſita formidini, evidentia eſt claritas in cognoſcendo oppoſita obſcuritati: graduum intenſio eſt duplex, propria, ſeu gradualis, quæ attenditur penes plures gradus eiuſdem rationis ſpecificę, ut album ut tria eſt intenſius albo ut yerum, vel eſt impropria, ſeu ſubſtantialis, quæ ſumitur in ordine ad plures gradus ſpecificos, quo pacto Angelus dicitur immaterialior anima rationali, ut notant Conim. ex Tat. hic.

Dubium igitur eſt, an præmiſſæ quoad hæc tria ſint notiores concluſione: ſupponimus autem communi tam certitudinem, quam evidetiam ſuſcipere magis, & minus, patet de certitudine, quæ cum dicat firmam adhæſionem intellectus cum excluſione totali formidinis, poterit intellectus magis, vel minus firmiter adhærere, ſicut magis, vel minor poteſt eſſe immutabilitas obiecti propter plures vel pauciores cauſas immutabilitatis, & magis, vel minus neceſſariæ poſſunt eſſe rationes aſſentienti, cum quo magis, vel minus ſtat totalis excluſio formidinis de oppoſito; ut Angelus eſt altero immaterialior; quamvis uterque excludat omnem materiam, & amor eſt magis; vel minus intenſus, licet totaliter careat odio. Idem multo magis patet de evidentia, nam idem objectum poteſt magis, vel minus clarè videri; item recolenda ſunt que diximus de veritate diſp.10. q.2.art.4.in fine.

Hurt.diſp.11, Log.ſec.3.& Ovvied.controv. 10. negant præmiſſas eſſe magis certas, & evidentes concluſione. Arriag.diſp.16.Log.ſec. 3.quem hic ſeq.Ponc.quamvis admittat quamlibet præmiſſam poſſe eſſe certiorem, & evidentiorem concluſione, & utraque eſſe evidentiorem, negat tamen ambas eſſe certiores. Alii apud Ruvium concedunt immediatas præmiſſas eſſe certiores, & evidentiores, non mediatas. Communis opinio cum Sco.q.11.& 13.Poſt. admittit, præmiſſas ſimul, vel ſeorſim acceptas notiores eſſe in his tribus ipſa concluſ. ita recentiores omnes, quos longum eſſet recenſere.

59 Dicendum igitur, præmiſſas ſimul, vel ſingillatim captas eſse certiores, evidentiores; & perfectiores in gradu ſpecifico ipſa concluſione: loquimur autem de concluſione, quatenus concluſio eſt non quatenus propoſitio, ideſt ut eſt deducta ex principiis, & ad tertiam ſpectat operationem. Quod ſint certiores, probat Ariſt. ca. 2. certitudo concl. cauſatur, & eſt propter certitudinem præmiſsarum, ergo maior eſt certitudo præmiſsarum, antec. prob. quia certitudo propoſitionis provenit ex veritate obiecti, & neceſſitate, at veritas & neceſſitas concl. eſt, & cauſatur à veritate, & neceſſitate præmiſsarum, conſ. patet ex illo axiomate *propter quod unumquodque tale & illud magis*, quod eſse verum aliquibus conditionibus obſervatis oſtendimus 2. p. Inſt. tract. 1. cap. 4. quæ conditiones adſunt in præſenti, ut intuenti patebit: tum quia quod ex ſe eſt tale, perfectius habet formam, quam quod per aliud eſt tale, quia illud immediatius, hoc mediatius, quæ ratio de quibuſcumque præmiſſis concludit, quomodolibet conſideratis.

Reſp. Hurt. quem ſequitur Ovvied. cit. axioma illud ſolum valere in cauſa finali reſpectu mediorum, non in aliis cauſis, nam non ideò ignis eſt calidior aqua, quia ex ſe eſt calidus, aqua vero ab igne, ſed quia nulla qualitas æquè operatur intensè, ac ipſa eſt, ad aliam probat ait valere de agentibus per gradus intenſionis, non de agentibus, ut dant eſse ſubſtantialiter, ſic poteſt eſse, quod præmiſsæ ſint certiores certitudine graduali, non vero ſubſtantiali, & adducit inſtantias, quæ ſolent afferri contra illud axioma.

Sed verum eſse axioma illud non ſolum in fine, & mediis, verùm etiam in aliis cauſis, ibi oſtendimus, & præcipuè ex conceſſis arguitur, nam ideo plus amatur finis, quam media, quia bonitas finis movet voluntatem ad amorem mediorum; ſed aſſenſus præmiſſarum movet intellectum ad aſſenſum concluſionis, ergo magis aſſentitur intellectus præmiſſis, & firmius, quam concluſioni, patet conſeq; quia ſi finis, quia eſt cauſa motiva, magis amatur, etiam præmiſſæ, cum ſint cauſæ motivæ, magis erunt certæ. Quod addit de aliis cauſis; primò eſt dubium, an qualitas poſſit producere effectum ſibi æqualem, de quo in lib. de Gen. Deinde hoc admiſſo, deducitur veritas illius axiomatis, nam poſſet alia reddi ratio, cur qualitas non producat effectum æqualem, niſi quia qualitas eſt talis ſeipſa, effectus verò habet entitatem ab illa, & conſequenter deficere aliquo modo debet. Tandem ſi axioma illud valet de agentibus ſecundum gradus intenſionem, valere debet de agentibus, ut dant eſſe ſubſtantiale, quando ſunt cauſæ æquivocæ, nam ſi præmiſſæ ſunt certiores certitudine graduali, multo magis certitudine ſubſtantiali, hęc enim ſecundùm Hurt. ſequitur ſubſtantiam actus, ſed ſubſtantia actus prēmiſſarum eſt perfectior actu concl. quia huius eſt cauſa ęquivoca, quę ſemper eſt ſuo effectu perfectior, ergo &c. quod ſint prēmiſſe cauſę equivocę, patet, quia vel præmiſſe ſunt immediatę, & ſic cognoſcuntur habitu intellectus, qui ſpecie diſtinguitur ab habitu concl. eſtque eſſentialiter perfectior; ſi ſunt mediatę, cognoſcuntur habitu ſcientię, ſpecie tamen diſtinctio ab habitu concl. ſed quoniam habitus concl. ab illo dependet, debemus in illo arguere maiorem perfectionem, quam in iſto, qui à pluribus dependet.

60 Hanc rationem de cauſis motivis Arriag. cit. ait concludere ad hominem contra Hurt. non abſolutè, quia inquit, non ideò media minus amantur, quia propter finem appetuntur, nam Deus amat juſtum propter gratiam, non tamen magis diligit gratiam, quam iſtum, ſed quia media non habent bonitatem dignam amore ſic intenſo; at objectum concl. habet capacitatem terminandi tam certum aſſenſum, ſicut præmiſſarum objectum, & ſic univerſaliter videtur illud axioma negare.

Sed ex iiſdem principiis refellitur hæc reſponſio, nam objectum concluſionis, cùm habeat mediatam veritatem, & neceſſitatem, non erit capax tantæ certitudinis, ſicut objectum præmiſſarum, quod immediatam continet veritatem, & neceſſitatem independentem, hæc enim dependentia in concluſione arguit minorem capacitatem certitudinis, ſicut in mediis dependentia ad finem arguit minorem capacitatem amoris, & minorem bonitatem. Tum quia ſi quis diligeret Petrum, quia eſt filius Pauli, quamvis Petrus ſit ejuſdem bonitatis cum Paulo, attamen quia motivum amoris eſt relatio ad Paulum, quia ſcilicet eſt aliquid Pauli remiſſior erit amor Petri, quam Pauli: ſic quia intellectus ideò aſſentit concluſioni, quia eſt aliquid præmiſſarum, minus aſſentire debebit concluſioni, quàm præmiſſis. Exemplum de gratia non eſt ad propoſitum, quia gratia non eſt cauſa amoris Dei erga juſtum, ſed potius ſe habet, ut effectus, in quantum Deus ordinavit hominem juſtum habitu ſupernaturali gratiæ condecorare, non enim gratia juſtificat hominem ex ſui natura, ſed ex ordinatione divina, ut docent Scotiſtę. Accedit principaliter, quòd evidentia eſt cauſa certitudinis naturalis, non quòd ſit adæquata, nam datur certitudo ſine evidentia, ſed inadæquata, itaut quando adeſt, concurrit ad cauſandam certitudinem, nam firmius adhæremus iis, quæ videmus, quam que non videmus, ſicut facilius iſta negaremus, quam illa, ſed promiſſæ ſunt evidentiores concluſione, ut concedit Arriaga, & mox probabimus, ergo ſunt etiam certiores.

61 Secundò quod ſint evidentiores, Prob. iiſdem rationibus, quia omnem claritatem, & evidentiam concluſio recipit à premiſſis. Tum quia præmiſsæ habent perfectiorem, noſcibilitatem ſcilicet per ſe, & immediatam, concluſio imperfectiorem, quia per aliud, & mediatam, ergo evidentius præmiſſæ cognoſcuntur. Tum quia illa propoſitio eſt evidentior, quæ vel eſt intuitiva, vel magis ad iſtam accedit, evidentia enim eſt clara objecti evidentia, & intuitio, undè claris cognoſcimus res ſenſibiles, quæ notiores nobis dicuntur, quam inſenſibiles, & falsò negatur ab Hurt. quia res ſenſibiles nemo negavit. Deum autem aliqui negaverunt, quamvis ex ſenſibilibus ipſius exiſtentia concludatur, qua ratione hæc propoſitio *Deus eſt*, non dicitur per ſe nota nobis viatoribus quamvis evidenter ſciamus res ſenſibiles eſſe: ergo quia principia ſunt per ſe nota, vel ſaltem accedunt immediatius principiis per ſe notis, quam concluſio, erunt evidentiora concluſione.

Tandem de perfectione eſſentiali manet ex dictis probatum, quia præmiſsæ ſunt cauſæ equivoce concluſionis, de quarum ratione eſt, quod ſint perfectiores eſſentialiter effectibus; quos virtualiter continent; nec obſtat, quod ſint partiales ex concurſu intellectus; quia conſideramus ipſas in ordine ad objecta, nam objectum premiſſarum, quod eſt unio medii cum extremis, eſt cauſa objecti concluſionis, ſcilicet unionis extremorum, ergo objectum concluſionis erit imperfectius objecto præmiſſarum. Tum quia intellectus quicquid cauſat in concl. cauſat, ut fœcundatus præmiſſis. De perfectione graduali etiam oſtenditur, quia regulariter cauſa æquivoca non cauſat effectum in intenſiori gradu, quàm ſit ipſa, ut lux ut tria non cauſat calorem, ut quatuor, ſed potius ut duo, ergo ſi aſſenſus præmiſſarum eſt, ut duo, concluſionis aſſenſus erit minor. Verum eſt autem, quod aliundè poterit aſsenſus concluſionis intendi ſcilicet ex majori conatu intellectus, ex imperio voluntatis, hoc autem eſt de per accidens.

In oppoſ. arg. 1. quod non ſint certiores, aut evidentiores; Tum quia eodem modo uniuntur extrema cum medio in præmiſſis, ac inter ſe in concluſione, imò eadem unione, quia uniuntur inter ſe virtute illius principii. *Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe* at ubi eſt eadem unio, & idem objectum, eſt eadem certitudo, ergo &c. Tum 2. unicum eſt motivum, & objectum formale in ſyllogiſmo, & concluſio, inquit Arriag. reſpicit pro objecto non ſolùm extrema connexa inter ſe, ſed etiam cum medio, ergo nullum diſcrimen certitudinis. Tum 3. nequit aſſignari cauſa hujus majoritatis, ſi enim ponitur immediata connexio terminorum, fit petitio principii, hoc enim quæritur, an ex ea oriatur major certitudo, vel evidentia, ſi ponitur minor diſtantia à lumine intellectus, eſt falſum, quia lumen intellectuale non ſe habet ut corporeum, quod minus illuminat objectum remotum. Tum 4. tam eſt certum Chriſtum eſſe riſibilem, quam hominem eſse riſibilem, quia illa eſt concluſio Theologica, quæ eſt certior principio naturali. Tum 5. concluſio ex principiis fidei deducta non eſt incertior ipſis principiis, aliter non eſſet de fide, de cujus ratione eſt, quod habeat ſummam certitudinem, ergo idem dicendum de concluſione naturali.

62 Reſp. ad 1. neg. eodem modo, & eadem unione uniri extrema cum medio, ac inter ſe, ut advertit Amic. tr. 26. diſp.... q. 5. dub. 5. art. 7. nam unio cum medio eſt immediata, & independens, inter ſe eſt mediata, & dependens; nec illud principium oppoſitum docet, imò quia unio cum medio aſſignatur pro cauſa unionis extremorum inter ſe, deducitur eſse diverſam unionem. Ad 2. diximus diſp. prȩced. q. 3. ar. 2. cum Sco. in 3. d. 28. in fin. & d. 23. D. aliud eſse objectum formale concluſionis, & præmiſſarum, quamvis objectum concl. dependeat à præmiſſis; neque concluſionem includere aſsenſum prȩmiſsarum, ut contra Arriag. oſtendimus diſp. 11. q. 2. Ad 3. cauſam eſſe immediatam, & independentem connexionem terminorum, nec ob id petitur principium, quia jam aſſignantur plures rationes, cur hæc immediatio cauſet majorem certitudinem, & evidentiam, ut fusè diximus in prob. concl. tum quia licèt lumen intellectus non ſit corporeum, tamen negari nequit, quin difficilius attingat, quæ magis diſtant à primis principiis, quā quæ magis accedunt, ut patet experientia, & ideò ſe habet quaſi lumen corporeum. Ad 4. ſi loquimur de iſta propoſitione Chriſtus eſt riſibilis, quatenus eſt concluſio deducta ex illo principio naturali homo eſt riſibilis, eſt minus certa, at ſi conſideretur, ut eſt propoſitio ſimplex de fide, poterit eſſe certior, ſed nil ad rem, loquimur enim de propoſitione, ut concluſio eſt, non ut propoſitio. Ad 5. neg. paritas ex Scot. 3. d. 23. D. quia myſteria fidei revelata non cognoſcuntur diverſis actibus ſpecificis, ſed ejuſdem ſpeciei, quia idem habent objectum formale ſcilicet revelationem divinam, at concluſiones habent diverſum objectum formale à principiis, nam principiis intellectus aſsentit ex terminorum apprehenſione, concluſioni verò ex unione extremorum cum medio tanquam ex motivo, & ex ipſa unione formali extremorum tanquam ratione formali *Quæ*: tum quia non implicat habere minorem certitudinem de concluſionibus deductis ex principiis revelatis, ac de ipſis principiis, nam de iſtis habetur cognitio per fidem immediatè, de illis habetur cognitio diſcurſiva, & conſequenter à fide immediatè non cauſata, ſed mediatè, & vi luminis naturalis intellectus; undè pertinent non ad fidem, ſed ad ſcientiam theologicam.

63 Secundò ad idem ex Arriag. iſta major certitudo in premiſſis, & non in concluſione ſic poſset explicari, ut ſi unum è duobus eſset negandum, potius negaretur concluſio, quam aliqua præmiſſarum, quia de illa minorem habemus certitudinem; ſed hoc nequit reperiri inter aſsenſum præmiſsarum, & concl. ergo æqualis eſt certitudo in omnibus min. prob. duobus exemplis, primum eſt, in hoc ſyllogiſmo *Deus eſt ſumma veritas, ſed Deus revelavit ſe eſſe ſummam veritatem, ergo eſt ſumma veritas*, nequit dici, quod ſi neganda eſset aliqua veritas ex illis, potius negaretur concluſio, quia hæc eſt eadem cum majo. ſecundum eſt in ſyllogiſmo particulari, nam ſi in premiſſis ſcitur, omnes homines eſse rationales, ex quo deducitur Petrum eſse rationalem, videtur impoſſibile minorem habere certitudinem de concl. ac de præmiſſis, itaut potius negaretur concluſio, quam præmiſſæ, eo enim ipſo, quod quis eſt certus omnes homines eſse rationales, & Petrum ſub ly *omni* includi, certus eſt etiam eodem modo Petrum eſse rationalem.

Reſp. non rectè majoritatem illam explicari per poſse, vel non poſſe negari, repugnat enim concluſionem negari, ſi ex premiſſis veris rectè infertur, melius declarabitur eſt majori neceſſitate, & immediata terminorum connexione; at ſi velimus loqui ex hypotheſi impoſſibili, & tamquam per ſignum à poſteriori, poſſumus admittere modum illum loquendi, quatenus minor certitudo eſt in concluſione, quam in præmiſſis; non quidem ut propoſitiones illæ ſunt in modo, & figura diſpoſitæ, ſed ut conſiderantur in ſeipſis, undè minor certitudo eſt in hac propoſitione, Petrus eſt rationalis, quam in iſta homo eſt rationalis, quia minor neceſſitas ſcilicet mediata, ſed ut ſunt in ſyllogiſmo diſpoſitæ, nequit negari concluſio; quia ſimul negarentur præmiſsæ ex hoc, quòd ſe habent ut cauſa, & effectus, nec inferas, ergo eadem neceſſitate ſunt neceſsariæ, quia adhuc ſtat, quò veritas concl. ſit mediata, & minus neceſsaria; ſicut poſito decreto Dei, quòd nunc ſit Petrus, neceſsariò exiſtit, nec poterit negari Petrum eſse, quin etiam negetur divinum decretum, & tamen non eſt eadem neceſsitas immutabilitatis hìc, & ibi: ſimiliter ex omnipotentia Dei infertur poſſibilitas creaturæ, etſi hæc negaretur, auferetur etiam Dei omnipotentia, ex quo falsò deduces eandem neceſsitatem, & objectivam certitudinem eſse in antecedenti, & conſequenti.

64 Tertiò Ariſt. 1. Poſt. c. 2. in fin. ait eſse magis credendum, aut omnibus principiis, aut quibuſdam, ergo non omnia ſunt certiora. Tum 2. concluſio aliquando eſt ſenſu nota, vel pluribus demonſtrationibus, ergo in his caſibus excedet. Tum 3. præmiſsæ demonſtrationis *propter quid* ſciuntur demonſtratione *quia*, ergo imperfectius, nam perfectior eſt ſcientia *propter quid*, quam ſcie̅tia *quia*. Tum 4. ſi minus evidenter concluſio ſciretur, ita ut ad diminutionem certitudinis premiſsarum minuatur certitudo concl. tandem eſset deveniendum ad concl. nullius certitudinis, quia finitum per ablationem finiti conſumitur. Tum 5. poſset concluſio probabilis eſse intenſior ſcientifica, ſi ex intenſioribus præmiſſis deduceretur, & ſic perfectior. Tandem axioma illud non valet in cauſis æquivocis, prȩmiſsæ ſunt cauſæ ęquivocæ concluſionis, ergo &c.

Reſp. Ariſt. ibi loqui de perfectiori aſſenſu; qui dicitur intellectus, quo ſolum aſſentimur principiis immediatis, non negavit tamen principia mediata etiam perfectius cognoſci, quia independentius, quàm concluſio, licet cognitione ſcientifica alterius ſpeciei. Ad 2. patet ex dictis nos loqui de concluſione, ut pe̅det à premiſſis; tum quia non eſſet eadem formaliter concluſio, ſed materialiter, quia ad variatione̅ mediorum variatur. Ad 3. cum principia à poſteriori ſciuntur, habent rationem concl. quomodo autem poſsint deindè aſſumi pro principiis in demonſtratione *propter quid*, dicemus q. ſeq. Ad 4. non magis concludit, quam ſi formaliter contra oppoſitam ſent. ſivè enim ſit minor certitudo concluſ. ſivè æqualis, poſſet minui, ergo veniemus ad non certitudinem; quare dicimus talem diminutionem fieri per partes proportionales, ſicut enim diminutione certitudinis præmiſſarum non pervenitur ad non certitudinem,

neque in diminutione certitudinis concluſionis, nam in diminutione datur proceſſus in infinitum ex dictis in Phyſ. diſp. 9. & 10. tam in gradibus ejuſdem rationis, quam diverſæ rationis. Ad 5. eſſet per accidens perfectior, ſed eſſentialiter imperfectior, ſicut cognitio ſubſtantiæ, ut duo, eſt accidentaliter imperfectior, & eſſentialiter perfectior cognitione accidentis, ut tria. Ad 6. reſpondet Scot. q. 13. Poſt. quod quamvis ſecundùm proprias, & ſpecificas rationes non ſint propriè comparabilia principia, & concluſiones, quia concluſio eſt ſcita ſcientificè, principia verò per habitum ſuperiorem, attamen, ut conveniunt in communi cognitione certa, & evidenti, poſſunt comparari, & de ipſis, ut ſic verificatur illud axioma.

Hæc doctrina etiam ſuo modo applicari poteſt præmiſſis demonſtrationis ab effectu, nam quamvis juxta ordinem objectorum perfectior ſit concluſio, attamen in ordine ad noſtram cognitionem è contra res ſe habet, quia tunc perfectius cognoſcuntur effectus, & notiores dicuntur reſpectu noſtri.

65 Quinta conditio, quod ſit *ex cauſis* ſatis eſt explicata 2.p.Inſt. tr. 1. c. 4. ubi contra Amic. oſtendimus ſufficere cauſas virtuales, quod poteſt colligi ex Scot. quol. 7. A. & I ubi demonſtrationes de Deo vocat *propter quid*, idem habet q. 3. prol. & alibi; fusè etiam ſupra oſtendimus, quomodo cauſæ poſſint eſſe medium demonſtrationis *propter quid*; quibus in locis declaravimus ſextam conditionem, quod ſit *ex propriis*. Reliquæ quoque conditiones ſatis dilucidatæ manent in 2.p.cit.c.3.& 4. ubi ſecundum communiorem opin. intentum Ariſt. patefecimus, nec occurrunt niſi difficultates quædam levioris momenti, quæ paſſim apud Doct. videri poſſunt; ſolùm eſt not. quòd ſicut dantur propoſitiones de omni poſterioriſtico, cum ſcilicet prædicatum convenit omnibus contentis ſub ſubjecto, & ſemper, ita dantur propoſitiones de nullo poſterioriſtico, quando prædicatum nulli contento ſub ſubjecto, & numquam competit, quæ demonſtrationi negativæ inſerviunt. Rurſus ad demonſtrationem potiſſimam primus, & ſecundus modus ſolummodo inſerviunt, tamen demonſtrationi *propter quid*, vel *quia* etiam alii modi adaptari poſſunt, & hoc modo intelligendus eſt Ariſt. cum 1. Poſt. 30. negat alios modos præter primum, & ſecundum eſſe demonſtrativos; & Scotus q. 16. Poſt. cum idem docet in ſent. Lincon.

QUÆSTIO IV.

De circulo, & regreſſu demonſtrativo.

66 SI circulus in rigore ſumatur, eſt ſpecies ſyllogiſmi à regreſſu diſtincta, ac ſi fuſa acceptione, ſic erit genus ad circulum rigoroſum, & regreſſum, undè ſyllogiſmus circularis dici ſolet, de quo Ariſt. 2. Prio. c. 5. & Scot. ibi q. 4. diciturque circularis non abſolutè, ſed in habitudine ad aliquem priorem ſyllogiſmum, eo quod revertitur ad aliquam præmiſſam, a qua prior ſyllogiſmus proceſſit, ſicut motus circularis, qui fit revertendo ad illud, undè venit mobile; quare quod huic circulari ſyllogiſmo convenit tamquam generi, erit in circulo rigoroſo, & regreſſu tamquam ſpeciebus. Breviter igitur de hoc genere aliqua expendemus, deindè ſpecies aperiemus.

Syllogiſmus itaque circularis, inquit Scot. cit. eſt *ex concluſione, & converſa unius præmiſſarum alterius præmiſſæ illatio*; ex quo elicitur duplicem proceſſum, ſeu ſyllogiſmum intervenire, cùm circulariter ſyllogizatur, & ſecundus ſyllogiſmus eſt, qui circularis dicitur in ordine ad primum, in hoc primo arguitur a præmiſſis diſpoſitis in modo, & figura, in ſecundo à concluſione primi cum propoſitione convertente alterius præmiſſæ ad inferendam aliam præmiſſam in eodem modo, & figura. Hinc notat Ariſtot. ibid. ut ex veris procedere poſſit iſte ſyllogiſmus, & concludere, debere fieri ex terminis convertibilibus; ratio eſt, quia una præmiſſarum debet converti converſione ſimplici (non alia converſione, aliter mutaretur quantitas, vel qualitas propoſitionis, & ſic non eſſet in eodem modo) undè ſi termini non eſſent convertibiles, propoſitio convertens non eſſet vera: exemplum, omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis, fit ſyllogiſmus circularis in Barbara hoc modo, omne riſibile eſt rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo, &c. in quo concluditur min. per concl. & convertentem majoris primi ſyllog.; vel omnis homo eſt riſibilis, omne rationale eſt homo: ergo omne rationale eſt riſibile, concluditur major per concluſionem, & convertentem minoris primi ſyllog.

Deindè docet Ariſt. an poſſit in qualibet figura circulariter ſyllogizari, & in quolibet modo, & dat has regulas, prima eſt, quod in modis particularibus præmiſſa univerſalis non poteſt circulariter ſyllogizari, quia non concluditur univerſaliter, niſi ex ambabus præmiſſis univerſalibus, & ex puris particularibus nihil poteſt inferri. Secunda eſt, in modis negativis præmiſſa affirmativa non poteſt circulariter concludi; quia præmiſſa affirmativa infertur ex ambabus affirmativis, illæ autem in caſu ambæ eſſent negativæ, ex quibus nil rectè ſequitur, vide Tat. in expoſitione textus, & hæc ſatis de genere.

67 Circulus, & regreſſus demonſtrativus ſunt ſpecies iſtius ſyllogiſmi, differunt inter ſe, quia circulus procedit ſemper in eodem demonſtrandi genere, ſcilicet à priori, & *propter quid*, ſeu per cauſam, quod poteſt primò contingere, vel in diverſo genere cauſæ, ut cum ex cauſa finali oſtendimus cauſam efficientem, & deindè ex cauſa efficienti probamus finem, ſivè cum ex forma inferimus materiam, & ex materia formam; vel ſecundò evenire poteſt in eodem genere cauſæ, ut cum ex cauſa materiali infertur effectus, deindè aſſumimus effectum pro medio à priori in genere materialis cauſæ, & concludimus cauſam materialem, quæ prius erat medium, & hoc dupliciter, vel enim concluditur eadem omnino numero cauſa, vel eadem ſpecie. Regreſſus autem non procedit in eodem genere demonſtrandi, ſed diverſo, nam unius ſyllogiſmus eſt demonſtratio *quia*; alter demonſtratio *propter quid*.

Uterq; autem tam circulus, quàm regreſſus poteſt dupliciter fieri, ut advertunt Conimb. Averſa, Blanc. & Jo: de S. Thom. vel quòd concluſio aſſumpta pro præmiſſa non aliter ſit nota, niſi ex vi prioris ſyllogiſmi, in quo ex præmiſſis fuit illata, & hìc diſcurſus dicitur circulus, vel regreſſus uniformis, formaliter, & propriè; vel quòd non ſolùm ſit cognita per priorem ſyllogiſmum, ſed etiam alia via, itaut cum loco præmiſſæ ſubſtituitur, ſit aliis modis magis nota, ac quando erat concluſio, & hìc diſcurſus dicitur circulus, aut regreſſus difformis, materialiter, & impropriè, quia non revertitur ab eadem notitia, ad quam per priorem ſyllogiſmum perventum erat, ſed ab alia perfectiori.

Circulum admiſerunt Antiqui apud Ari. 1. Poſt. c. 3. ponentes omnium dari demonſtrationem, & ſcientiam, itaut idem reſpectu ejuſdem eſſet cauſa, & effectus, notius, & ignotius. Ex oppoſito Niphus 1. Poſt. com. 35. referente Amico tr. 26. diſp. 2. q. 4. dub. 1. omnem reſpuit circularem demonſtrationem, ſivè in eodem, ſivè in diverſo genere cauſæ. Communis ſent. admittit in diverſo genere cauſæ; at Alex. 3. q. nat. c. 5. Apollin. q. 18. Poſt. ar. 2. & Amic. c. in aliquibus caſibus concedunt in eodem genere, non tamen in iiſdē numero rebus.

Regreſſum negant quamplures, aut ſaltem tanquam inutilem reiiciunt, ut Neritonenſis, & Ugo Senenſis in artem parvam Gal. Communis ſenſus tum veterum, tum recentiorum affirmat dari regreſſum, & utilem eſſe in ſcientiis, licèt ſit aliquod diſcrimen, nam quidam volunt, tunc utilem eſſe regreſſum, ſi demonſtratio *quia* præcedit, demonſtratio *propter quid* ſubſequitur, ita Cajet. Bald. & Amic. quidam, ut Averſa, docent ſemper utilem eſſe, qualiſcumque præcedat demonſtratio.

68 Dicimus primò; nequit circulus in omnibus admitti, ſed in aliquibus, tam in diverſo genere, quam in eodem genere, non tamen in iiſdem numero rebus. Prob. 1. quod non detur circulus in omnibus ex Ariſt. 1. Poſt. c. 3. & 2. Prio. c. 5. ubi Scot. q. 4. nam ſi de omnibus poſſet dari circulus, jam quælibet præmiſſa eſſet circulariter demōſtrabilis, quod eſſe falſum oſtendimus ſupra, cum de ſyllogiſmo circulari loqueremur, & præſertim in Ferio nulla præmiſſa poteſt circulariter demonſtrari, non major, quia univerſalis non infertur ex particulari, qualis eſt minor, neque poteſt minor inferri, quia affirmativa non deducitur ex negativa, qualis eſt major, ſolùm ergo in Barbara, & cùm termini ſunt convertibiles, poſſunt ambæ præmiſſæ circulariter deduci. Tum quia non quodlibet eſt prius, & poſterius natura, cauſa, & effectus, notius, & ignotius natura reſpectu ejuſdem, etiam in diverſo genere cauſæ, quod eſſet neceſſarium, ſi de omnibus daretur circulus, nam in iſto ſemper proceditur demonſtratione *propter quid*, & conſequenter a prioribus, & notioribus natura, & à cauſis.

69 Secundò, quod poſſit admitti circulus in diverſo genere cauſæ, patet ex dictis q. 2. ar. 3. ubi cum Ariſt. oſtendimus poſſe unam definitionem unius generis demonſtrari per aliam alterius generis de definito, & è contra: & fundamentum habet in dicto Ariſt. 2. Phyſic. 30. quòd cauſæ ſunt ſibi invicem cauſæ, quod, quomodo ſit intelligēdum, fusè explicuimus diſput. 8. Phyſ. qu. 1. art. 1. ubi hanc mutuam cauſalitatem, licet non ſecundùm exiſtentiam cauſarum; ſed ſecundum diverſas rationes poſuimus non ſolùm in diverſo genere cauſæ, ſed etiam in eodem, dummodo non ſint eædem numero cauſæ, ſic in genere cauſæ materialis ex pluvia generatur vapor, & ex vapore pluvia, ut ait Ariſt. 2. Poſt. 15. & 2. de gen. 68. item actus in genere efficientis cauſæ cauſant habitum, qui effectivè concurrit ad productionem aliorum actuum; in eodem etiam genere piper calefacit ſtomacum, & à ſtomaco per alium numero calorem calefit; ex quibus manet probata ultima pars concluſ. Quod autem aliqui reſpondent in his non eſſe perfectum circulum, quia non regreditur ad eandem numero cauſam, & in eodem genere: parum refert, quia ſic conficiunt quæſtionem de nomine, ſufficit, ut uterq; proceſſus ſit *propter quid*.

Dices demonſtratio eſt univerſalium, caſus adducti de cauſis ad invicem in eodem genere ſunt particularium, ergo nequeunt de illis confici demonſtrationes circulares. Reſp. etiam de illis caſibus conficiuntur univerſales propoſitiones, nam cùm vapor eſt medium ad inferendam pluviam, ſupponit pro omnibus vaporibus, ex quibus fit, vel eſt generata pluvia, vel generabitur, & pluvia ſupponit pro illis, quæ ex vaporibus ſunt generatæ, vel generabuntur, idem è contra dicendum, cùm utimur pluvia pro medio.

70 Dicimus ſecundo, regreſſus eſt poſſibilis, & utilis ſcientiis; ita Scot. quol. 7. A, & q. 3. prol. ad 3. princ. ut notat P. Faber theor. 9. clarius 2. Prio. q. 4. & prob. ex Ariſt. 1. Poſt. c. 10. ubi dat duplicem demonſtrationem *quia*, & *propter quid*, & ait, quod quando termini ſunt reciproci, poteſt fieri tranſitus de una ad aliam; affert exemplum de non ſcintillatione planetarum, quæ à priori probatur per eſſe prope nos, & à poſteriori demonſtrat planetarum propinquitatem, & de illuminatione paulatim Lunæ, & ipſius ſphærica figura; idem docet c. 3. & 1. Phyſ. c. 1. ubi dat modum inveſtigandi ex notioribus nobis notiora natura, quando hæc ſunt immanifeſtiora; & 8. Phyſ. 52. ex motu æterno probat æternitatem motoris, & tex. 53. ex æternitate motoris oſtendit motum æternum 1. de An. 11. docet ex notitia eſſentiæ nos devenire in cognitionem accidentium, & ex

ex cognitione accidentium in notitiam eſſentiæ 1. Phyſ. 62. ex rerum corruptibilitate demonſtrat exiſtentiam materiæ, & 1. de Gen. c. 1. ex materia à priori demonſtrat corruptibilitatem. Tum quia poſſibile eſt effectus eſſe nobis notiores, quam ſint propriè cauſæ; ergo poterunt demonſtratione *quia* inferre ſuas cauſas; deindè cauſas eſſe notiores natura cognitione diſtincta, ergo per ipſas poterunt *propter quid*, concludit effectus. Eſt etiam utilis, quia hæc via ab effectu ad cauſam eſt nobis innata à natura, ut ait Ariſt. 1. Phyſ. c. 1. & 1. Met. c. 1. & nonniſi hac via ex notioribus nobis fuerunt adinventæ ſcientiæ; quare ſi deindè non eliceret reverti à cauſa ad effectum, nullæ, vel pauciſſimæ darentur ſcientiæ *propter quid*. Tum quia per regreſſum a cauſa ad effectum, ubi prius erat effectus nobis confusè notus, & per ſenſum, fit cognitus diſtinctè, ſcientificè, undè alias proprietates poſſumus deindè de effectu inveſtigare, quæ prius ignorabantur, ut clarius ex concl. ſeq.

71 Dicimus 3. neque circulus, neque regreſſus uniformis, formaliter, & propriè eſt poſſibilis, ſed difformis, materialiter, & impropriè; ita colligitur ex Scot. 1. Prio. qu. 4. ubi ut verum ſupponit ſyllogiſmum circularem debere procedere ex præmiſſis magis notis, quam per primum ſyllogiſmum fuerint cognitæ; & aliis locis infra citat. Prima pars, quod non ſufficiat in circulo, vel regreſſo, quod procedat ex concl. ſolum cognita vi prioris ſyllogiſmi, eſt Ariſt. 1. Poſt. c. 3. hoc enim probant rationes, quas contra circulum adducit; Tum, quia idem eſſet notius, & ignotius reſpectu eiuſdem, & per ſeipſum probaretur, eſſetq; ſeipſo prius, & notius; prima conſeq. prob. nam quilibet ſyllogiſmus debet procedere ex notioribus ex dictis qu. præc. art. 2. ergo concl. primi ſyllogiſmi, jam erit notior, & præmiſſa illa ignotior, & hoc eadem omnino notitia, qua prius noſcebatur non tam intensè; Secunda conſeq. etiam patet, quia ſi præmiſſa illata in regreſſu noſceretur per concl. primi ſyllogiſmi tamquam per cauſam ſaltem in cognoſcendo, quæ concl. in primò ſyllogiſmo cognoſcitur per eandem præmiſſam tamquam per cauſam jam probaretur in ſecundo ſyllogiſmo per ſeipſam, eſſetq; ſeipſa prior, & notior, quod enim eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati.

Nec valet illa reſponſio, quod poſſit idem eſſe cauſa, & effectus prius, & poſterius in diverſo genere cauſæ, vel notius, & ignotius in diverſo ordine cognoſcendi, notius v. g. nobis, ignotius natura; Non valet, hoc enim impugnatur, quod non poſſit in hoc caſu idem habere rationem effectus, & cauſæ: nam ſi concluſio, ut cognita per primum ſyllogiſmum non habet majorem cognitionem, non poteſt eſſe cauſa cognoſcendi aliquam præmiſſarum, nec in eodem, nec in diverſo genere cauſa, quia ut ſic eſt minus nota, & ut poſſet demonſtrare, deberet perfectius cognoſci, quam præmiſſa demonſtrabilis. Tum quia cognitio, quam habet concluſio per primam demonſtrationem, eſt cognitio, quàm habet concluſio per primam demonſtratione *quia*, ergo ut ſic cognita non poteſt in regreſſu, vel circulo *propter quid* inſervire, ut præmiſſa, quia præmiſſæ in hac demonſtratione debent cognoſci cognitione immediata, ſi verò prius ſcitur demonſtratione *propter quid*, cognoſcitur cognitione diſtincta, & minus, quàm præmiſſæ, ergo ut ſic cognita non poteſt aſſumi, ut præmiſſa in demonſtratione *quia*, in qua præmiſſæ ſunt notiores concluſione cognitione confuſa, & quoad nos.

Ex his patet probatio ſecundæ partis concl. ſcilicet, quòd concl. aſſumpta in circulo, vel regreſſu, debet perfectius, & aliundè cognoſci, quàm ſit per priorem demonſtrationem cognita. Sed valdè difficile eſt explicare, quo pacto concluſio illa magis ſciatur; duo tamen modi poterunt aſſignari ambo ex Scoto deducti, qui ferè in unum coincidunt.

72 Primus modus docetur à Scot. 1. d. 3. qu. 4. E ubi declarans, quo pacto ſciantur concluſiones, inquit, quod poteſt haberi experientia de concl. ſcilicet quod eclypſetur Luna, & tunc per viam diviſionis, & reſolutionis inquiritur cauſa, qua via devenitur, quandoq; ad principia nota ex terminis, & tunc ex tali principio poteſt concluſio prius tantum experientia nota certius cognoſci, ſcilicet ſcientificè; ſic inquirendo cauſam eclypſis, poteſt deveniri ad hoc principium per ſe notum quod opacum interpoſitum inter luminoſum, & perſpicuum impedit luminis multiplicationem ad perſpicuum, & ſi per reſolutionem inventum fuerit, quod terra eſt tale corpus interpoſitum inter Solem, & Lunam, eclypſis ſcietur, non ſolum experientia, ſed etiam *propter quid*. Ex qua doctrina elicitur hìc proceſſus in regreſſu, ut prius cognoſcatur confusè effectus, ſcilicet experientia, quod exiſtat. Secundò reſolutoriè inveniatur cauſa abſtrahendo ab hoc, quod effectus ſit, vel non ſit in tali ſubjecto. Tertiò demonſtratione *quia*, per effectum demonſtrantur cauſam eſſe in tali ſubjecto, & totus hìc proceſſus eſt confuſus, nam effectus tunc diſtinctè cognoſcitur, quando per cauſam fit notus, confusè verò, cum via ſenſus percipitur; cauſa etiam confusè cognoſcitur, quia ſolum ſcitur, quòd ſit, non quid ſit. Tandem poſtea à priori, & diſtinctè effectus demonſtratur per cauſam, qui regreſſus eſt neceſſarius, ut habeatur certiſſima cognitio, & ſcientifica de rebus.

73 Secundus modus innuitur à Scot. quol. 7. A. ut optimè advertit P. Faber cit. explicans enim quomodo poſſit aliqua veritas de effectu eſſe evidens abſque eo, quod cognoſcatur *propter quid*, inquit, quia *propter quid non habetur à ſenſu niſi mediante ulteriori cognitione*, quibus verbis inſinuavit, quod fusè poſtea declaravit Zab. lib. de regreſſu cap. 4. & 6. videlicet, quòd primo demonſtratione, *quia* probetur cauſa: ſecundò non ſtatim fiat regreſſus, ſed pauliſper juxta majorem, vel minorem intellectus perſpicacitatem ſiſtatur in cognitione diſtincta cauſæ inveſtigando ulteriori cognitione, & aliis viis quid ſit cauſa, & qualis ſit connexio cum effectu, quæ cognitio erit perfectior, quam illa habita per demonſtrationem *quia*; & tandem poſt hanc mentis negotiationem fit demonſtratio *propter quid*; quod etiam voluit ſignificare Scot. cum in p. cit. dixit per diviſionem quandoque deveniri ad principia nota ex terminis ideſt inventa cauſa, & circa ipſam negotiando fiunt nobis nota principia immediata. Hunc modum obſervavit Ariſt. nam 1. Phyſ. ex generatione inveſtigavit exiſtentiam materiæ, deindè aliis mediis perfectius aperuit naturam materiæ multas paſſiones declarando, ut quod ſit ſuſceptiva contrariorum, quorum natura eſt mutuò ſe expellere ab eodem ſubjecto, qua ratione materia modò eſt ſub forma, modò ſub privatione, qua tandem diſtincta cognitione ſuppoſita, à priori demonſtrat 3. de Gen. materiam eſſe cauſam tranſmutabilitatis. Et quoniam ut plurimum præcedit cognitio effectus confuſa; idcircò regulariter regreſſus fit à demonſtratione *quia* ad demonſtrationem *propter quid*, & deindè ſi vero prior eſſet demonſtratio *propter quid*, & deindè effectus cognoſceretur non ſolum illa demonſtratione, ſed experientia, & conſuetudine, non erit improbabile poſſe tunc fieri regreſſum ad demonſtrationem *quia* quamvis prior ſit frequentior, & noſtræ cognitioni accomodatior.

74 Quod dictum eſt de cauſa, & effectu in regreſſu, dicendum erit de duabus invicem cauſis in circulo, ſcilicet quòd cauſa aſſumpta pro medio in circulo priùs aliis viis perfectius cognoſcatur, itaut, habetur de ipſa cognitio immediata, nam cauſa, ut cauſa immediatè debet cognoſci, licèt ut effectus immediatè cognoſcatur.

Ex his patet, quomodo rationes Ariſt. contra circulum non officiant noſtræ ſent. non enim ſequitur idem eodem modo cognitum eſſe notius, & ignotius, prius, & poſterius, aut per ſe ipſum probari eadem ratione, ut deducebatur ex regreſſu uniformi, & formaliter, ſed ſolum idem uno actu cognitum eſſe notius cognitum alio actu, & ut ſic poſſe eſſe prius, vel poſterius &c. qua ratione hìc diſcurſus dicitur circulus, vel regreſſus materialis, quia revertitur ad eandem materiam, ille verò dicitur formalis, quia eſſet regreſſio non ſolùm ad eandem rem, ſed etiam ad eandem cognitionem formalem, videte P. Fabrum citat. qui rationes in contrarium ſolvit ex profeſſo.